

МВС України порівняно із суб'єктами кримінального провадження, уповноваженими проводити оцінку доказів. КПК України визначає далеко не повний перелік суб'єктів, які здійснюють оцінку висновку експерта. Серед таких суб'єктів є також захисник, підозрюваний та інші учасники процесу. Серед явищ, які необхідно досліджувати і яким потрібно надавати оцінку, є проведення повторних експертиз як явищ, що негативно впливають на строки кримінального провадження.

Перелік джерел посилання

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI (зі змін та допов.). URL: [https://zakon.rada.gov.ua/](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text)

[laws/show/4651-17#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text) (дата звернення: 06.03.2023).

2. Про затвердження Інструкції з організації забезпечення достовірності результатів дослідження у підрозділах Експертної служби : наказ Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України від 17.09.2020 р. № 26-ЕС-Н-2020.

3. Мелех Л. В. Оцінка доказів як заключний етап процесу доказування. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*. 2015. Т. 1. № 69. С. 132—142. URL: <https://journal.lduvs.lg.ua/index.php/journal/article/view/623> (дата звернення: 06.03.2023).

До проблем методичного забезпечення судової дорожньо-технічної експертизи під час війни

Євген Півньов,

ННЦ «ICE ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», м. Харків, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-3314-5915>, e-mail: epivnov@ukr.net

Розглянуто підходи до вирішення проблем методичного забезпечення дорожньо-технічної експертизи із визначення збитків від дій російського агресора. Оскільки одним із джерел доказів у кримінальних провадженнях є висновок експерта, то саме через застосування спеціальних знань судового експерта можливо визначити розмір збитків, понесених державою в результаті руйнації (пошкодження) дорожньої інфраструктури. Зазначено, що розроблення теоретико-правових та науково-методичних положень експертного забезпечення розслідування злочинів, пов'язаних із руйнуванням доріг у результаті дій російського агресора, розгляд теоретичних питань використання спеціальних знань, а також визначення напрямів підвищення ефективності використання спеціальних знань під час розслідування злочинів є важливими завданнями, що потребує вирішення в умовах реагування на виклики війни.

Ключові слова: дорожньо-технічна експертиза; розмір збитків; дорожня інфраструктура; пошкодження; руйнація доріг; стадія дослідження; висновок.

Regarding the issues of methodical provision of forensic road technical examination in wartime

Yevhen Pivnov

Approaches to solving the issues of methodical provision of road technical examination to establish damages from the actions of the Russian aggressor are considered. Since one of the sources of evidence in criminal proceedings is the expert's opinion, it is through the application of the specific expertise of a forensic expert that it is possible to determine the amount of damages suffered by the state as a result of the destruction (damage) of the road infrastructure. It is noted that the development of theoretical-legal and scientific-methodological provisions of expert support for the investigation of crimes related to the destruction of roads as a result of the actions of the Russian aggressor, the consideration of theoretical issues of the use of specific expertise, as well as the determination of directions for increasing the effectiveness of the use of specific expertise in the investigation of crimes are an important task, which needs to be solved in the conditions of responding to the challenges of war.

Keywords: road technical examination, amount of damage, road infrastructure, damage, destruction of roads, research stage, analysis, examination, conclusion.

Проблеми методичного забезпечення у вирішенні питань із визначення збитків від дій російського агресора є актуальними і наразі постають перед судовими експертами, зокрема щодо проведення дорожньо-технічних досліджень.

Адже за інформацією з інтернету станом на листопад 2022 р. унаслідок повномасштабної війни з російським агресором державній мережі доріг України за приблизною оцінкою завдано збитків на 973 млрд грн. Про це в інтерв'ю «Укрінформу»

повідомив перший заступник голови Укравтодору А. Івко. Від початку війни Україна отримала 10,6 млрд доларів безповоротної допомоги від іноземних партнерів. «Українська інфраструктура є другою ціллю ворога після наших військових об'єктів. І щодня збитки внаслідок воєнних дій лише зростають — ракетні та артилерійські обстріли не зупиняються. Статистика фактично щодня змінюється. Адже відразу після деокупації українських територій фахівці служби автомобільних доріг в областях починають обстеження, відповідно, цифра збільшується». За його інформацією інфраструктурних руйнувань зазнали 15 областей: понад 25 тис. км доріг пошкоджено, із яких 8,8 тис. км державних; зруйновано 326 мостів та шляхопроводів (зокрема, 140 — на автошляхах державного значення). Станом на липень прямі збитки інфраструктури України становили понад 100 млрд доларів. До того ж за 7 місяців війни екології України було завдано збитків на 1 трлн грн [1]. За кожним випадком руйнування об'єктів критичної інфраструктури відкрито кримінальні провадження.

Оскільки одним із джерел доказів у кримінальних провадженнях є висновок експерта, то саме через застосування спеціальних знань судового експерта можливо визначити розмір збитків, понесених державою в результаті руйнації (пошкодження) дорожньої інфраструктури. Тому актуальним є розроблення методичних положень дорожньо-технічної експертизи із встановлення збитків у цьому напрямі досліджень.

Розроблення теоретико-правових та науково-методичних положень експертного забезпечення розслідування злочинів, пов'язаних із руйнуванням доріг у результаті дій російського агресора, розгляд теоретичних питань використання спеціальних знань в оперативно-розшуковій та слідчій діяльності, спрямованих на їх виявлення, а також визначення напрямків підвищення ефективності використання спеціальних знань під час розслідування цих злочинів є важливими завданнями, що потребують вирішення в умовах реагування на виклики війни.

Необхідною умовою ефективної діяльності правоохоронних органів у цьому напрямі є високий рівень науково-методичного забезпечення кримінального судочинства, що має у повній мірі відповідати сучасним запитам правозастосовної практики, та набуває особливого значення в сучасних умовах розвитку новітніх науково-технічних досягнень та розробки інноваційних експертних технологій. Тому особливе місце в системі

засобів і прийомів протидії воєнним злочинам належить інституту спеціальних знань обізнаних осіб, який значно розширює можливості органів досудового розслідування у протистоянні цій небезпечній злочинній діяльності. Саме тому зазначені обставини визначають актуальність та своєчасність розроблення докладних положень із удосконалення експертного забезпечення під час розслідування та судового розгляду цієї категорії злочинів, заснованого безпосередньо на використанні спеціальних знань компетентних осіб.

Підмогою для вирішення наведених проблем стають сучасні методичні матеріали, які мають єдину структуру залежно до вирішуваних завдань. Вони мають містити такі обов'язкові компоненти: обґрунтування виду експертизи, яку слід проводити; визначення об'єкта та предмета експертизи; вимоги до кваліфікації та компетенції експертів; перелік завдань, що ставлять на вирішення експертові (експертам — у разі, коли необхідне застосування спеціальних знань у різних галузях) узагалі та у відповідь на конкретні питання щодо певних об'єктів; вироблення базового термінологічного апарату; перелік типових питань; особливості виявлення значущих ознак та їхній зміст; послідовність дій експерта (експертів), стадії дослідження, що відображаються у структурі експертного дослідження. Отже, методичні матеріали мають містити структуру експертного дослідження (етапи та стадії). Докладний аналіз структури, змісту та вимог до оформлення методик було проведено і викладено у методичних рекомендаціях «Розробка експертних методик: зміст, структура, оформлення (з урахуванням міжнародних стандартів систем управління якістю, адаптованих в Україні)» [2] та ін. [3—8].

Для експертів корисною є інформація про стадії дослідження та їх зміст: аналітичного та порівняльного дослідження, а також стадія оцінювання результатів.

Аналітична стадія полягає у тому, що судовий експерт має провести дорожньо-технічні дослідження або комплексні дорожньо-технічні та вибухотехнічні (у разі необхідності визначення виду боєприпасів, якими зруйновано об'єкт дорожньої інфраструктури), під час якої вирішують такі основне питання: «Яким є розмір матеріальної шкоди, завданої власнику (державі), у результаті руйнування покриття тощо на ділянці дороги або прилеглої території за адресою (кілометр, пікет) у результаті артобстрілу тощо (дата)?» Під час проведення аналітичних досліджень експертові мають бути надані копія технічного паспорту

на об'єкт (вулиця, дорога, стоянка тощо), копія проекту будівництва на об'єкт (за наявності), акт обстеження пошкоджень та руйнувань об'єкту дорожньої інфраструктури.

Стадія порівняльного дослідження полягає в тому, що судовий експерт застосовує загально-науковий метод порівняння не для криміналістичної ідентифікації (ототожнення об'єкта за його відображеннями), а для порівняння об'єкта, що існував раніше (за поданою документацією) із об'єктом критичної інфраструктури, який було зруйновано (пошкоджено) в результаті дій російського агресора. У такий спосіб експерт визначає обсяг руйнацій і пошкоджень та розраховує кількість і вартість матеріалів, що мають бути використані для відновлення об'єкта критичної інфраструктури з урахуванням вартості робіт. Після цього він оцінює всі отримані результати, на підставі чого проводить наступну, синтезувальну частину: зіставлення виявленої у процесі дослідження сукупності ознак, що відповідають визначенню на попередніх стадіях, і їхнє оцінювання.

Висновки, їх варіанти (категоричні, ймовірні, у формі «не надалося можливим»).

Важливо, що наведена трикомпонентна структура аналізу передбачає чіткий алгоритм проведення дослідження. Вивчення експертної практики шляхом ознайомлення з наглядовими провадженнями у сфері дорожньо-технічних досліджень та анкетування судових експертів свідчить, що надзвичайно корисною для експертів є інформація про зміст кожної стадії; формулювання завдань, що стоять перед експертами; сутність трикомпонентного аналізу; особливості виявлення ознак, значимих для відповіді на поставлені питання; алгоритм дій експерта. Отже, на особливу увагу експертів заслуговує значуща для об'єктивних висновків інформація: про характер пошкоджень об'єкта дорожньої інфраструктури; результати порівняльного аналізу проведеного дослідження із інформацією про об'єкт до його руйнування; оцінку результатів цього порівняння у синтезувальній частині висновку; критерії формулювання можливих варіантів висновків експерта (категоричний позитивний, категоричний негативний, умовно-категоричний (позитивний чи негативний), ймовірний позитивний чи негативний, неможливість вирішення поставленого питання).

Упевнені, що запропонований підхід допоможе фахівцям у галузі судових дорожньо-технічних (комплексних судових дорожньо-технічних і вибухотехнічних) експертиз розробити відповідні

методики та у межах розгляду кримінальних проваджень отримати об'єктивні результати досліджень, створивши основу його подальшої правової оцінки у суді.

Перелік джерел посилання

1. В Укравтодорі назвали суму збитків дорогам внаслідок війни. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/10/28/povyna/ekonomika/> (дата звернення: 15.04.2023).
2. Рувін О. Г., Полтавський А. О., Бондар М. Є. та ін. Розробка експертних методик: зміст, структура, оформлення (з урахуванням міжнародних стандартів систем управління якістю, адаптованих в Україні) : метод. рек. / за заг. ред. Л. М. Головченко, І. П. Красюка, Л. О. Євдоchenko. Київ, 2014. 74 с.
3. Іщенко А. В., Палеха Ю. І., Ярослав Ю. Ю., Полтавський А. О. Нові підходи у визначенні змісту, структури, класифікації методик експертного дослідження. Інформаційні технології в економіці, менеджменті і бізнесі. Проблеми науки, практики і освіти : мат-ли XV Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 25—26.02.2010). Київ, 2010. С. 141—144.
4. Іщенко А. В., Палеха Ю. І., Ярослав Ю. Ю., Полтавський А. О. Задокументовані методики експертного дослідження: нові погляди на сталі положення. Криміналістика XXI століття : мат-ли міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 25—26.11.2010). Харків, 2010. С. 639—644.
5. Рувін О. Г., Палеха Ю. І., Полтавський А. О., Бондар М. Є. Експертна методика як вид видання, його зміст та структура у світлі міжнародних стандартів управління якістю, адаптованих в Україні. *Криміналістика і судебна експертиза*. 2012. Вып. 57. С. 3—9.
6. Рувін О. Г., Палеха Ю. І., Полтавський А. О., Рудницька Я. Р. Поняття експертної методики як документа, його структура з урахуванням міжнародних стандартів систем управління якістю, адаптованих в Україні. *Там само*. С. 124—130.
7. Рудницька Я. Р. Визначення експертної методики як неовиду документа — черговий крок на шляху удосконалення нормативно-методичного забезпечення судово-експертної діяльності. Судово-експертне забезпечення кримінального процесу : мат-ли міжвідом. наук.-практ. семінару (Київ, 29.05.2014). Київ, 2014. С. 104—105.
8. Сімакова-Єфремян Е. Б. Комплексні судово-експертні дослідження: теорія та практика : монографія. Харків, 2016. 456 с.